

22.08.2022

Asia/7

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33 (Meritullinkatu 8)
00023 VALTIONEUVOSTO

Päätettävä tässä kokouksessa

§ 561

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta

HEL 2022-007865 T 03 00 00

VN/25975/2021

Päätös

Kaupunginhallitus antoi sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Helsingin kaupunki pitää esitysluonnosta potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksia ja oikeusturvaa edistävänä, kunhan potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnasta järjestämisvastuussa oleville tahoille turvataan lakiesityksessä ehdotettujen uudistusten edellyttämät resurssit.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Järjestämisvastuuseen ehdotettavat muutokset ovat tarkoituksenmukaisia, sillä ehdolla, että hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUSille ohjataan riittävästi voimavaroja myös yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestämiseksi.

Helsingin alueella on lukuisia yksityisiä palveluntuottajia. Näin ollen järjestämisvastuun laajentaminen koskemaan myös yksityisten terveydenhuollon palveluntuottajien potilasasiavastaavatoimintaa edellyttäisi Helsingissä mittavaa ja olennaista resurssien lisäämistä.

22.08.2022

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Helsingin osalta vaadittavaa resurssia on vaikea ennakoida alueen yksityisten palveluntuottajien suuren osuuden takia. Saatavilla ei ole luotettavaa tietoa yksityisten terveydenhuollon potilaiden tarpeesta potilasasiavastaavien neuvoille. Yksityinen sosiaalihuolto (sosiaaliamiehellä on jo nyt tehtävissä myös yksityinen sosiaalihuolto) on mittakaavaltaan pienempi kuin Helsingin yksityiset terveydenhuollon toimijat.

Hyvinvointialueen potilasasiavastaavalle kuuluisi jatkossa myös työterveys, jossa pelkästään Helsingin kaupungin henkilöstön määrä on noin 39 000. Tämän lisäksi tulisi muut yksityiset työterveyspalveluja tarjoavat tahot. Näin ollen resurssilisäyksen tarve on huomattava. Tämä tulisi huomioida asiakkaiden ja potilaiden riittävän palvelun varmistamiseksi jo ennen uuden lain voimaantuloa esimerkiksi valtakunnallisena väestöpohjaiseen resursointiin.

HUS-yhtymän vastuu potilasasiavastaavien toiminnan järjestämisestä (3 §) on osittain epäselvä asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna. Terveys- ja sosiaalialueiden työntekijään tyytymättömän kannalta on epäselvää, kenen puoleen tulee kääntyä Uudellamaalla, kun palveluketjut voivat kattaa useamman hyvinvointialueen sekä HUS-yhtymän toiminnan.

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen valtion mielisairaaloissa, Puolustusvoimien terveydenhuollossa, Vankiterveydenhuollossa, Työterveyslaitoksessa (4 §)

On syytä tarkastella, olisiko valtion järjestettävä näissä toiminnoissa myös sosiaaliasiavastaavan tehtävät. Esityksessä jää epäselväksi, kelle sosiaaliasiavastaavat antavat selvityksen, jos yhteydenotto koskee valtion toimintaa.

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämisestä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Vastaavan henkilön tehtäviin tulee sisältyä myös samat tehtävät kuin sosiaali- ja potilasasiavastaavilla. Vastaavan on hyvä olla mukana asiakastyössä voidakseen ohjata, koordinoida sekä kehittää toimintaa. Vaarana voi olla, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asema heikentyy, jos omaisen tai läheisen avustaminen rajataan pois ilman laillista edustajuutta. Osa asiakkaista ei pysty antamaan suostumusta tai valtuutusta (esimerkiksi muistisairaat, vammautuneet, joille ei ole haettu edunvalvojaa).

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden vaatimusten sääntely on sinänsä kannatettavaa, mutta käytännön nä-

kökulmasta se voi osoittautua monimutkaiseksi. Tehtäviin soveltuvilla henkilöillä on todennäköisesti vankka kokemusta sote-alalta ja mahdollisesti myös viranomaistyöstä (sosiaali- ja terveystoimialan viranomaisista) rekisterinpitäjän (tässä tapauksessa Helsingin kaupungin) palveluksessa. Tehtäväalan tuntemus on lisäksi vastaavien kelpoisuusehtona.

Toiminta tulee järjestää erillään hyvinvointialueen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä. Helsingin kaupungilla potilasasiamiehet toimivat jo nykyisin erillisenä palveluna toimialan hallinnossa. Järjestely on ollut toimiva ja sitä puoltaa muun muassa potilasasiamiesten riippumattomuus päivittäisestä palvelutoiminnasta.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

Kyllä. Potilasasiavastaavan kelpoisuudesta säättäminen parantaa ja yhdenmukaistaa toimintaa.

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Ei lausuttavaa.

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Esityksen pykälätasoiset tehtäväkuvaukset potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävistä ovat aiempaa onnistuneemmat. Esityksen perusteluissa on myös kuvattu tarkemmin potilas- ja sosiaaliasiavastaavien avustamisvelvollisuuden sisältöä, mikä selkeyttää vallitsevaa tilannetta ja osoittaa nykyistä paremmin rajat, joiden sisällä avustamisen tulee toteutua.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) soveltamiseen liittyvissä asioissa ja varhaiskasvatuslain 54 §:ssä tarkoitetun muistutuksen tekemisessä avustaminen tulee poistaa tehtävistä. Varhaiskasvatus on erotettu sosiaalihuollosta 2013 eikä ole tarkoituksenmukaista hyvinvointialueilla vastata varhaiskasvatuksen asiakkaiden oikeusturvaneuvonnasta.

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

10 §:n mukaan potilas- ja sosiaaliasiavastaavilla olisi oikeus käsitellä tehtäviensä suorittamisen kannalta välttämättömiä henkilötietoja salassapitosäännösten estämättä. Säännöksen perusteluissa on todettu, että potilas- ja sosiaaliasiavastaava voisivat käsitellä esimerkiksi sellaisia potilasasiakirjoja tai sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja, jotka asiakas on heille toimittanut. Sen sijaan heillä ei olisi tehtäviensä puolesta oikeutta

22.08.2022

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

käsitellä palvelunjärjestäjän potilasrekisterissä oleviin potilasasiakirjoihin tai sosiaalihuollon asiakasrekisterissä oleviin asiakasasiakirjoihin sisältyviä henkilötietoja.

Käytännössä asiakkaan toimittamat potilas- tai asiakasasiakirjat eivät aina ole riittäviä potilas- tai sosiaaliasiavastaaville säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Potilas- ja sosiaaliasiavastaaviin yhteyttä ottavat henkilöt ovat usein haavoittuvassa asemassa, minkä vuoksi heidän toimintakykynsä ja mahdollisuutensa toimittaa tarvittavia asiakirjoja saattaa olla rajallinen. Tämän vuoksi olisi hyvä, jos potilas- ja sosiaaliasiavastaavat voisivat pyytää tarvittavat tiedot suoraan potilas- tai asiakasrekisteristä asiakkaan suostumuksen perusteella.

Koska potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien asiakkailtaan pyytämien suostumusten tulee aina täyttää yleisen tietosuoja-asetuksen ja joko potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslain) tai sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslain) mukaiset edellytykset, on syytä arvioida, tulisiko asiasta olla nimenomainen säännös esityksen 10 §:ssä.

Jos suostumus koskisi potilasasiakirjojen sisältämiä tietoja, sen tulisi olla potilaslain 4 luvun 13.2 §:ssä säädetyllä tavalla kirjallinen. Jos taas kyse olisi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin sisältyvistä tiedoista, suostumuksen tulisi olla sosiaalihuollon asiakaslain 3 luvun 16 §:n mukaisesti nimenomainen. Lisäksi suostumuksen olisi joka tapauksessa oltava vapaaehtoinen, yksilöity, tietoinen ja yksiselitteinen tahdonilmaisu tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 kohdassa edellytetyllä tavalla.

Vaatus suostumuksen kirjallisesta muodosta on perusteltu ottaen huomioon, että kyse on erityisistä tai joka tapauksessa arkaluonteisina pidettävistä henkilötiedoista. Myös asianosaisten oikeusturvan ja yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa rekisterinpitäjälle asetun näyttötaakan kannalta kirjallinen suostumus on tarkoituksenmukainen.

Suostumus ei olisi pätevä, jos rekisteröidyn potilaan tai asiakkaan ja rekisterinpitäjän välillä olisi selkeä epäsuhta, erityisesti, jos rekisterinpitäjänä on viranomainen (tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 4 kohta ja johdanto-osan perustelukappale 43). Tällaista epäsuhtaa ei kuitenkaan välttämättä olisi nyt, kun potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastavien ensisijaisena tehtävänä on auttaa rekisteröityä ja vastaavien kanssa asioiminen on vapaaehtoista.

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

22.08.2022

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Paremmiin tehtäviin kuvaavia nimikkeitä voisivat olla esimerkiksi potilasasiavaltuutettu ja sosiaali-asiavaltuutettu, terveydenhuollon palveluneuvoja ja sosiaalihuollon palveluneuvoja, palveluneuvoja (terveydenhuolto) ja palveluneuvoja (sosiaalihuolto), terveydenhuollon tukipalveluhenkilö ja sosiaalihuollon tukipalveluhenkilö taikka potilasvastaava ja sosiaalivastaava.

Valtuutettua on käytetty useista valvovista viranomaisista, kuten lapsiasiavaltuutetusta, tietosuojavaltuutetusta ja tasa-arvovaltuutetusta, kun taas ilmaisua ”-vastaava” on käytetty esimerkiksi tietosuojavastaavan kaltaisista, myös yksityisten organisaatioiden sisäisistä toimijoista, joita ei ole aina lakisääteisesti asetettu.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 10.6.2022, 002
- 2 Lausuntopyyntö 10.6.2022, liite, esitys

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Sosiaali- ja terveysministeriö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Pöytäkirja on pidetty nähtävänä yleisessä tietoverkossa osoitteessa www.hel.fi 6.9.2022 ja asianosaista koskeva päätös on lähetetty 6.9.2022.

Kaupunginhallitus

Saara Nirkko
pöytäkirjanpitäjä

Päätettävä tässä kokouksessa

7

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta

HEL 2022-007865 T 03 00 00

VN/25975/2021

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus antaa sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Helsingin kaupunki pitää esitysluonnosta potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksia ja oikeusturvaa edistävänä, kunhan potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnasta järjestämisvastuussa oleville tahoille turvataan lakiesityksessä ehdotettujen uudistusten edellyttämät resurssit.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Järjestämisvastuuseen ehdotettavat muutokset ovat tarkoituksenmukaisia, sillä ehdolla, että hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUSille ohjataan riittävästi voimavaroja myös yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestämiseksi.

Helsingin alueella on lukuisia yksityisiä palveluntuottajia. Näin ollen järjestämisvastuun laajentaminen koskemaan myös yksityisten terveydenhuollon palveluntuottajien potilasasiavastaavatoimintaa edellyttäisi Helsingissä mittavaa ja olennaista resurssien lisäämistä.

Helsingin osalta vaadittavaa resurssia on vaikea ennakoida alueen yksityisten palveluntuottajien suuren osuuden takia. Saatavilla ei ole luotettavaa tietoa yksityisten terveydenhuollon potilaiden tarpeesta potilasasiavastaavien neuvoille. Yksityinen sosiaalihuolto (sosiaaliasiamiehellä on jo nyt tehtävissä myös yksityinen sosiaalihuolto) on mittakavaltaan pienempi kuin Helsingin yksityiset terveydenhuollon toimijat.

Hyvinvointialueen potilasasiavastaavalle kuuluisi jatkossa myös työterveys, jossa pelkästään Helsingin kaupungin henkilöstön määrä on noin 39 000. Tämän lisäksi tulisi muut yksityiset työterveyspalveluja tarjoavat tahot. Näin ollen resurssilisäyksen tarve on huomattava. Tämä tulisi huomioida asiakkaiden ja potilaiden riittävän palvelun varmistamiseksi jo ennen uuden lain voimaantuloa esimerkiksi valtakunnallisena vaa-teenä väestöpohjaiseen resursointiin.

HUS-yhtymän vastuu potilasasiavastaavien toiminnan järjestämisestä (3 §) on osittain epäselvä asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna. Terveys- sosiaalityöntekijään tyytymättömän kannalta on epäselvää, kenen puoleen tulee kääntyä Uudellamaalla, kun palveluketjut voivat kattaa useamman hyvinvointialueen sekä HUS-yhtymän toiminnan.

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen valtion mielisairaaloissa, Puolustusvoimien terveydenhuollossa, Vankiterveydenhuollossa, Työterveyslaitoksessa (4 §)

On syytä tarkastella, olisiko valtion järjestettävä näissä toiminnoissa myös sosiaaliasiavastaavan tehtävät. Esityksessä jää epäselväksi, kelle sosiaaliasiavastaavat antavat selvityksen, jos yhteydenotto koskee valtion toimintaa.

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeä- mistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Vastaavan henkilön tehtäviin tulee sisältyä myös samat tehtävät kuin sosiaali- ja potilasasiavastaavilla. Vastaavan on hyvä olla mukana asiakastyössä voidakseen ohjata, koordinoita sekä kehittää toimintaa. Vaarana voi olla, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asema heikentyy, jos omaisen tai läheisen avustaminen rajataan pois ilman laillista edustajuutta. Osa asiakkaista ei pysty antamaan suostumusta tai valtuutusta (esimerkiksi muistisairaat, vammautuneet, joille ei ole haettu edunvalvojaa).

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden vaatimusten sääntely on sinänsä kannatettavaa, mutta käytännön näkökulmasta se voi osoittautua monimutkaiseksi. Tehtäviin soveltuvilla henkilöillä on todennäköisesti vankka kokemustausta sote-alalta ja mahdollisesti myös viranomaisyöstä (sosiaali- ja terveystoimialan vi- ranomaisista) rekisterinpitäjän (tässä tapauksessa Helsingin kaupun- gin) palveluksessa. Tehtäväalan tuntemus on lisäksi vastaavien kelpoi- suusehtona.

Toiminta tulee järjestää erillään hyvinvointialueen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä. Helsingin kaupungilla potilasasiamiehet toimivat jo nykyisin erillisenä palveluna toimialan hallinnossa. Järjestely on ollut toimiva ja sitä puoltaa muun muassa potilasasiamiesten riippumattomuus päivittäisestä palvelutoiminnasta.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

Kyllä. Potilasasiavastaavan kelpoisuudesta säätäminen parantaa ja yhdenmukaistaa toimintaa.

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Ei lausuttavaa.

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Esityksen pykälätasoiset tehtäväkuvaukset potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävistä ovat aiempaa onnistuneemmat. Esityksen perusteluissa on myös kuvattu tarkemmin potilas- ja sosiaaliasiavastaavien avustamisvelvollisuuden sisältöä, mikä selkeyttää vallitsevaa tilannetta ja osoittaa nykyistä paremmin rajat, joiden sisällä avustamisen tulee toteutua.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) soveltamiseen liittyvissä asioissa ja varhaiskasvatuslain 54 §:ssä tarkoitettun muistutuksen tekemisessä avustaminen tulee poistaa tehtävistä. Varhaiskasvatus on erotettu sosiaalihuollosta 2013 eikä ole tarkoituksenmukaista hyvinvointialueilla vastata varhaiskasvatuksen asiakkaiden oikeusturvaneuvonnasta.

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

10 §:n mukaan potilas- ja sosiaaliasiavastaavilla olisi oikeus käsitellä tehtäviensä suorittamisen kannalta välttämättömiä henkilötietoja salassapitosäännösten estämättä. Säännöksen perusteluissa on todettu, että potilas- ja sosiaaliasiavastaava voisivat käsitellä esimerkiksi sellaisia potilasasiakirjoja tai sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja, jotka asiakas on heille toimittanut. Sen sijaan heillä ei olisi tehtäviensä puolesta oikeutta käsitellä palvelunjärjestäjän potilasrekisterissä oleviin potilasasiakirjoihin tai sosiaalihuollon asiakasrekisterissä oleviin asiakasasiakirjoihin sisältyviä henkilötietoja.

Käytännössä asiakkaan toimittamat potilas- tai asiakasasiakirjat eivät aina ole riittäviä potilas- tai sosiaaliasiavastaaville säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Potilas- ja sosiaaliasiavastaaviin yhteyttä ottavat henki-

löt ovat usein haavoittuvassa asemassa, minkä vuoksi heidän toimintakykynsä ja mahdollisuutensa toimittaa tarvittavia asiakirjoja saattaa olla rajallinen. Tämän vuoksi olisi hyvä, jos potilas- ja sosiaaliasiavastaavat voisivat pyytää tarvittavat tiedot suoraan potilas- tai asiakasrekisteristä asiakkaan suostumuksen perusteella.

Koska potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien asiakkailtaan pyytämien suostumusten tulee aina täyttää yleisen tietosuoja-asetuksen ja joko potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslain) tai sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslain) mukaiset edellytykset, on syytä arvioida, tulisiko asiasta olla nimenomainen säännös esityksen 10 §:ssä.

Jos suostumus koskisi potilasasiakirjojen sisältämiä tietoja, sen tulisi olla potilaslain 4 luvun 13.2 §:ssä säädetyllä tavalla kirjallinen. Jos taas kyse olisi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin sisältyvistä tiedoista, suostumuksen tulisi olla sosiaalihuollon asiakaslain 3 luvun 16 §:n mukaisesti nimenomainen. Lisäksi suostumuksen olisi joka tapauksessa oltava vapaaehtoinen, yksilöity, tietoinen ja yksiselitteinen tahdonilmaisu tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 kohdassa edellytetyllä tavalla.

Vaatus suostumuksen kirjallisesta muodosta on perusteltu ottaen huomioon, että kyse on erityisistä tai joka tapauksessa arkaluonteisina pidettävistä henkilötiedoista. Myös asianosaisten oikeusturvan ja yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa rekisterinpitäjälle asetun näyttötaakan kannalta kirjallinen suostumus on tarkoituksenmukainen.

Suostumus ei olisi pätevä, jos rekisteröidyn potilaan tai asiakkaan ja rekisterinpitäjän välillä olisi selkeä epäsuhta, erityisesti, jos rekisterinpitäjänä on viranomainen (tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 4 kohta ja johdanto-osan perustelukappale 43). Tällaista epäsuhtaa ei kuitenkaan välttämättä olisi nyt, kun potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien ensisijaisena tehtävänä on auttaa rekisteröityä ja vastaavien kanssa asioiminen on vapaaehtoista.

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

Paremmiin tehtäviin kuvaavia nimikkeitä voisivat olla esimerkiksi potilasasiavaltuutettu ja sosiaaliasiavaltuutettu, terveydenhuollon palveluneuvoja ja sosiaalihuollon palveluneuvoja, palveluneuvoja (terveydenhuolto) ja palveluneuvoja (sosiaalihuolto), terveydenhuollon tukipalveluhenkilö ja sosiaalihuollon tukipalveluhenkilö taikka potilasvastaava ja sosiaalivastaava.

Valtuutettua on käytetty useista valvovista viranomaisista, kuten lapsiasiavaltuutetusta, tietosuojavaltuutetusta ja tasa-arvovaltuutetusta, kun taas ilmaisua ”-vastaava” on käytetty esimerkiksi tietosuojavastaavan kaltaisista, myös yksityisten organisaatioiden sisäisistä toimijoista, joita ei ole aina lakisääteisesti asetettu.

Esittelijän perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta 8.8.2022 mennessä. (liitteet 1 ja 2). Lisääaikaa on saatu 23.8.2022 saakka. Lausunto on pyydetty antamaan lausuntopalvelussa.

Hallitusohjelmaan sisältyvän kirjauksen mukaan tavoitteena on parantaa potilas- ja sosiaaliasiamiestoimintaa. Hallituksen esitysluonnoksessa lain tavoitteena on edistää potilaan ja sosiaalihuollon sekä varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista parantamalla potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toimintaedellytyksiä ja riippumattomuutta sekä toiminnan laatua. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2024.

Nykyisten asiamies-nimikkeiden sijaan tarkoitus on ottaa käyttöön sukupuolineutraalit nimikkeet potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava. Laissa on tarkoitus säätää potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestämisestä, riippumattomuudesta, kelpoisuudesta, tehtävistä ja henkilötietojen käsittelystä.

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestäjiä ovat julkisen ja yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon, työterveyshuollon sekä varhaiskasvatuksen osalta hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki. Lisäksi HUS-yhtymä järjestää potilasasiavastaavien toiminnan järjestämänsä ja tuottamansa terveydenhuollon osalta.

Päätösehdotus perustuu sosiaali- ja terveystoimialan antamaan lausuntoon. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala kannattaa esitystä. Asia on valmisteltu yhteistyössä kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston kanssa.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 [Lausuntopyyntö 10.6.2022, 002](#)

22.08.2022

Asia/7

2

[Lausuntopyyntö 10.6.2022, liite, esitys](#)

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Sosiaali- ja terveysministe-
riö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täy-
täntöönpano

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveystoimiala
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Kaupunginkanslia

Päätöshistoria

[Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 8.8.2022](#)

HEL 2022-007865 T 03 00 00

Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala antaa seuraavan lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista:

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala pitää hallituksen esitysluonnosta hyvänä ja kannatettavana. Esitysluonnos ei aiheuta kasvatuksen ja koulutuksen toimialan palveluissa muutosta nykyiseen toimintaan, koska varhaiskasvatukseen liittyvä sosiaaliasiamiestoiminta tapahtuu kaupungin toisella toimialalla, eikä esitysluonnos tuo tähän muutosta. (lausuntopyynnön kohdat 1 ja 2)

Nykyisten asiamies-nimikkeiden sijaan otettavat sukupuolineutraalit nimikkeet on kannatettava muutos (lausuntopyynnön kohta 10). Muilta osin ei esitysluonnokseen ole toimialan osalta lausuttavaa.

Lisätiedot

Anu Kangaste, johtava lakimies, puhelin: 310 87180
anu.kangaste(a)hel.fi

[Sosiaali- ja terveystoimiala 2.8.2022](#)

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

HEL 2022-007865 T 03 00 00

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala pitää esitysluonnosta potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksia ja oikeusturvaa edistävänä, kunhan potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnasta järjestämisvastuussa oleville tahoille turvataan lakiesityksessä ehdotettujen uudistusten edellyttämät resurssit.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Järjestämisvastuuseen ehdotettavat muutokset ovat tarkoituksenmukaisia, sillä ehdolla, että hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUSille ohjataan riittävästi voimavaroja myös yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestämiseksi.

Helsingin alueella on lukuisia yksityisiä palveluntuottajia. Näin ollen järjestämisvastuun laajentaminen koskemaan myös yksityisten terveydenhuollon palveluntuottajien potilasasiavastaavatoimintaa edellyttäisi Helsingissä mittavaa ja olennaista resurssien lisäämistä.

Helsingin osalta vaadittavaa resurssia on vaikea ennakoida alueen yksityisten palveluntuottajien suuren osuuden takia. Ei ole saatavilla luotettavaa tietoa yksityisten terveydenhuollon potilaiden tarpeesta potilasasiavastaavien neuvoille. Yksityinen sosiaalihuolto (sosiaaliamiehellä on jo nyt tehtävissä myös yksityinen sosiaalihuolto) on mittakavaltaan pienempi kuin Helsingin yksityiset terveydenhuollon toimijat.

Hyvinvointialueen potilasasiavastaavalle kuuluisi jatkossa myös työterveys, jossa pelkästään Helsingin kaupungin henkilöstön määrä on 39 255. Tämän lisäksi tulisi muut yksityiset työterveyspalveluita tarjoavat tahot. Näin ollen resurssilisäyksen tarve on huomattava. Tämä tulisi huomioida asiakkaiden ja potilaiden riittävän palvelun varmistamiseksi jo ennen uuden lain voimaantuloa esimerkiksi valtakunnallisena vaa- teena väestöpohjaiseen resursointiin.

3 § HUS-yhtymän vastuu potilasasiavastaavien toiminnan järjestämisestä on osittain epäselvä asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna. Kenen puoleen terveysosasto- ja sosiaalihuollon toimintaa kääntyy Uudellamaalla, kun palveluketjut voivat kattaa useamman hyvinvointialueen sekä HUS-yhtymän toiminnan?

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen valtion mielisairaaloissa, Puolustusvoimien terveydenhuollossa, Vankiterveydenhuollossa, Työterveyslaitoksessa (4 §)

On pohdittava, olisiko valtion syytä järjestää näissä toiminnoissa myös sosiaaliasiavastaavan tehtävät. Esityksessä jää epäselväksi, kenelle sosiaaliasiavastaavat antavat selvityksen, jos yhteydenotto koskee valtion toimintaa.

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Vastaavan henkilön tehtäviin tulee sisältyä myös samat tehtävät kuin sosiaali- ja potilasasiavastaavilla. Vastaavan on hyvä olla mukana asiakastyössä voidakseen ohjata, koordinoida sekä kehittää toimintaa. Vaarana voi olla, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asema heikentyy, jos omaisen tai läheisen avustaminen rajataan pois ilman laillista edustajuutta. Osa asiakkaista ei pysty antamaan suostumusta tai valtuutusta (esimerkiksi muistisaira, vammautuneet, joille ei ole haettu edunvalvojaa).

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden vaatimusten sääntely on sinänsä kannatettavaa, mutta käytännön näkökulmasta se voi osoittautua monimutkaiseksi. Tehtäviin soveltuvilla henkilöillä on todennäköisesti vankka kokemusta sote-alalta ja mahdollisesti myös viranomaistyöstä (sosiaali- ja terveystoimialan viranomaisista) rekisterinpitäjän (tässä tapauksessa Helsingin kaupungin) palveluksessa. Tehtäväalan tuntemus on lisäksi vastaavien kelpoisuusehtona.

Esitykseen sisältyy säädös, että vastaavien toiminta on järjestettävä erillään hyvinvointialueen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä. Helsingin kaupungilla potilasasiamiehet toimivat jo nykyisin erillisenä palveluna toimialan hallinnossa. Järjestely on ollut toimiva ja sitä puoltaa muun muassa potilasasiamiesten riippumattomuus päivittäisestä palvelutoiminnasta.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

Kyllä. Potilasasiavastaavan kelpoisuudesta säätäminen parantaa ja yhdenmukaistaa toimintaa.

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Ei lausuttavaa.

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Lakiesityksen pykälätasoiset tehtäväkuvaukset potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävistä ovat aiempaa onnistuneemmat. Esityksen perusteluissa on myös kuvattu tarkemmin potilas- ja sosiaaliasiavastaavien avustamisvelvollisuuden sisältöä, mikä selkeyttää vallitsevaa tilannetta ja osoittaa nykyistä paremmin rajat, joiden sisällä avustamisen tulee toteutua.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) soveltamiseen liittyvissä asioissa ja varhaiskasvatuslain 54 §:ssä tarkoitetun muistutuksen tekemisessä avustaminen tulee poistaa tehtävistä. Varhaiskasvatus on erotettu sosiaalihuollosta 2013 eikä ole tarkoituksenmukaista hyvinvointialueilla vastata varhaiskasvatuksen asiakkaiden oikeusturvaneuvonnasta.

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

Esityksen 10 §:n mukaan potilas- ja sosiaaliasiavastaavilla olisi oikeus käsitellä tehtäviensä suorittamisen kannalta välttämättömiä henkilötietoja salassapitosäännösten estämättä. Säännöksen perusteluissa on todettu, että potilas- ja sosiaaliasiavastaava voisivat käsitellä esimerkiksi sellaisia potilasasiakirjoja tai sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja, jotka asiakas on heille toimittanut. Sen sijaan heillä ei olisi tehtäviensä puolesta oikeutta käsitellä palvelunjärjestäjän potilasrekisterissä oleviin potilasasiakirjoihin tai sosiaalihuollon asiakasrekisterissä oleviin asiakasasiakirjoihin sisältyviä henkilötietoja.

Käytännössä asiakkaan toimittamat potilas- tai asiakasasiakirjat eivät välttämättä ole riittäviä potilas- tai sosiaaliasiavastaaville säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Potilas- ja sosiaaliasiavastaaviin yhteyttä ottavat henkilöt ovat usein haavoittuvassa asemassa, minkä vuoksi heidän toimintakykynsä ja mahdollisuutensa toimittaa tarvittavia asiakirjoja saattaa olla rajallinen. Tämän vuoksi olisi hyvä, jos potilas- ja sosiaaliasiavastaavat voisivat pyytää tarvittavat tiedot suoraan potilas- tai asiakasrekisteristä asiakkaan suostumuksen perusteella.

Koska potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien asiakkailtaan pyytämien suostumusten täytyy aina täyttää yleisen tietosuojasetuksen ja joko potilaslain tai sosiaalihuollon asiakaslain mukaiset edellytykset, olisi syytä arvioida, tulisiko asiasta ottaa nimenomainen säännös esityksen 10 §:ään.

22.08.2022

Asia/7

Jos suostumus koskisi potilasasiakirjojen sisältämiä tietoja, sen tulisi olla potilaslain 13.2 §:ssä säädetyllä tavalla kirjallinen. Jos taas kyse olisi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin sisältyvistä tiedoista, suostumuksen tulisi olla asiakaslain 16 §:n mukaisesti nimenomainen. Lisäksi suostumuksen olisi joka tapauksessa oltava vapaaehtoinen, yksilöity, tietoinen ja yksiselitteinen tahdonilmaisu tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 kohdassa edellytetyllä tavalla.

Vaatus suostumuksen kirjallisesta muodosta on perusteltu ottaen huomioon, että kyse on erityisistä tai joka tapauksessa arkaluonteisina pidettävistä henkilötiedoista. Myös asianosaisten oikeusturvan ja yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa rekisterinpitäjälle asetun näyttötaakan kannalta kirjallinen suostumus on tarkoituksenmukainen.

Suostumus ei olisi pätevä, jos rekisteröidyn potilaan tai asiakkaan ja rekisterinpitäjän välillä olisi selkeä epäsuhta, erityisesti, jos rekisterinpitäjänä on viranomainen (tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 4 kohta ja johdanto-osan perustelukappale 43). Tällaista epäsuhtaa ei kuitenkaan välttämättä olisi nyt, kun potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastavien ensisijaisena tehtävänä on auttaa rekisteröityä, sekä kun vastavien kanssa asiominen on vapaaehtoista.

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

Paremmiin tehtäviin kuvaavia nimikkeitä voisivat olla esimerkiksi potilasasiavaltuutettu ja sosiaaliasiavaltuutettu, terveydenhuollon palveluneuvoja ja sosiaalihuollon palveluneuvoja, palveluneuvoja (terveydenhuolto) ja palveluneuvoja (sosiaalihuolto), terveydenhuollon tukipalveluhenkilö ja sosiaalihuollon tukipalveluhenkilö taikka potilasvastaava ja sosiaalivastaava.

Ehdotuksen mukaan nimikkeet potilasasiavaltuutettu ja sosiaaliasiavaltuutettu eivät olisi parhaiten soveltuvia. Toisaalta loppuliitettä ”-valtuutettu” on käytetty useista valvovista viranomaisista, kuten lapsiasiavaltuutetusta, tietosujavaltuutetusta ja tasa-arvovaltuutetusta, kun taas ilmaisua ”-vastaava” on käytetty esimerkiksi tietosujavastaavan kaltaisista, myös yksityisten organisaatioiden sisäisistä toimijoista, joita ei ole välttämättä lakisääteisesti asetettu.

11. Vapamuotoiset huomiot

Helsingissä sosiaali- ja potilasasiamiesten tehtävät on myös tällä hetkellä yhdistetty, onko lakia jatkossa tulkittava niin että tehtävät tulisi erottaa?

22.08.2022

Asia/7

Lisätiedot

Jan Ihatsu, projektiasiantuntija, puhelin: 310 28741
jan.ihatsu(a)hel.fi

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

MUUTOKSENHAKUOHJEET

MUUTOKSENHAKUKIELTO

Tähän päätökseen ei saa hakea muutosta, koska päätös koskee asian valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Sovellettava lainkohta: Kuntalaki 136 §